

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Rodina a demografické zmeny“

(2007/C 161/19)

Nadchádzajúce nemecké predsedníctvo Rady EÚ požiadalo listom z 19. októbra 2006 Európsky hospodársky a sociálny výbor o vypracovanie stanoviska na tému „Rodina a demografické zmeny“.

Grémium výboru považovalo za vhodné vypracovať stanovisko, ktoré by sa vyjadrilo aj k „Oznámeniu Komisie – Demografická budúcnosť Európy – pretvorme výzvu na príležitosť“, KOM(2006) 571 v konečnom znení, ktoré sa Komisia, v súlade s článkom 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, rozhodla 12. októbra 2006 prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom.

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 22. februára 2007 Spravodajcom bol pán BUFFETAUT.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 434. plenárnom zasadnutí 14. a 15. marca 2007 (schôdza zo 14. marca) 120 hlasmi za, 1 hlasom proti, pričom sa 5 členovia hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Odporúčania a návrhy

1.1 Reagovať na mimoriadnu situáciu

1.1.1 Článok 33 Charty základných práv zdôvodňuje účasť Európskej únie na príprave rodinnej politiky a podávaní návrhov na túto tému, hoci je očividné, že z dôvodu efektívnosti a subsidiarity prislúcha konkrétne definovanie politík a ich realizácia členským štátom a miestnym samosprávam či dokonca verejným službám a podnikom.

1.1.2 Vo svojej Zelenej knihe publikovanej 16. marca 2005 Komisia právom napísala o demografickej situácii, že „svojim rozsahom a vážnosťou nemá obdobu“. V oznámení z 10. októbra 2006 sa zdôrazňuje, že „je to aj jeden z najdôležitejších problémov, ktorým bude musieť Európska únia v nasledujúcich rokoch čeliť“. Už sa nemôžeme uspokojiť len s konštatovaním stavu. Jedinou relevantnou otázkou je „čo podnikneme na úrovni Spoločenstva?“, najmä v oblasti rodinnej politiky a zosúladenia rodinného a pracovného života. Treba zdôrazniť, že aj Rada Európy vyzvala na vytvorenie rozsiahlej európskej politiky na podporu rodín.

1.1.3 Európsky hospodársky a sociálny výbor odporúča vytvoriť program štúdií, školení, návrhov a monitorovania a vo všeobecnosti sa zasadzuje za to, aby sa štúdie dosahu, ktoré sú v súčasnosti povinné pre všetky legislatívne návrhy, zaoberali aj dosahom na rodiny, pokiaľ sa ich návrh môže priamo týkať. Tieto štúdie by mali byť prepojené s ďalšími dôležitými sociálno-hospodárskymi oblasťami Európskej únie: zamestnanosť, rast, vývoj energetického sektora a jeho dôsledky.

1.2 Program štúdií

1.2.1 Aby mohli politickí činitelia, ktorí prijímajú rozhodnutia na európskej, vnútroštátnej a miestnej úrovni, primerane

reagovať na demografické zmeny, potrebujú do hĺbky poznať demografický vývoj. Prvé európske demografické fórum, ktoré sa konalo v októbri 2006, predstavuje skvelú iniciatívu, ktorá by mala vyústiť do každoročného usporiadania takéhoto podujatia.

1.2.2 Takisto je potrebné dôkladne preštudovať demografický vývoj (geografia obyvateľstva, prirodzené pohyby, migrácia, štruktúra podľa veku a pohlavia, predlžovanie strednej dĺžky života...) a jeho príčiny (hospodárske, sociálne, kultúrne a environmentálne faktory, problémy so zosúladením rodiny a práce, postavenie žien a matiek na trhu práce, flexibilita zamestnania na základe rodinných dôvodov, význam rizík a požiadaviek v pracovnom živote...) a zohľadniť pri tom národné a regionálne odlišnosti. Je veľmi dôležité, aby sa tieto štúdie realizovali nezávisle, keďže ich výsledky môžu viesť k spochybneniu národných politík.

1.2.3 Mohli by sa vykonať porovnávacie štúdie medzi jednotlivými daňovými či sociálnymi systémami, ktoré pomáhajú ženám a mužom vrátiť sa do práce po tom, čo sa venovali výchove detí, ako aj rôznymi ustanoveniami, ktoré nabádajú mužov, aby sa podieľali na plnení rodinných povinností. Takisto by bolo zaujímavé preštudovať jednotlivé systémy daňových stimulov na rozvoj verejných alebo súkromných služieb pre rodiny, ktoré by boli dostupné pre všetkých.

1.2.4 Predmetom štúdií by mali byť aj rodiny v špecifickej situácii (ženy, ktoré sa o deti starajú samy, postihnuté deti, odkázaní starší rodičia, rodiny prisťahovalcov, ktoré majú problémy s integráciou atď.).

1.2.5 Osobitné štúdie by sa mali zaoberať aj rôznymi typmi starnutia⁽¹⁾ a jeho geograficky podmienenými odlišnosťami a mali by sa zamerať najmä na jeho vplyv na rodinný život

(¹) Podľa definície demografie sa starnutie obyvateľstva definuje ako nárast pomeru starších ľudí v populácii, všeobecne sprevádzaný znížením podielu mladých ľudí. Zvýšenie počtu starších ľudí sa nazýva „gerontorast“. V závislosti od krajiny alebo geografickej oblasti, ako aj v závislosti od predmetných časových období, starnutie populácie a gerontorast nie sú nevyhnutne súbežné javy, pričom sa môžu líšiť v závislosti od kombinácie ich príslušných dôvodov.

a rodinnú politiku. Tá sa doteraz väčšinou posudzovala z hľadiska vzťahov medzi rodičmi a deťmi v ranom veku či dospievajúcou mládežou. Teraz sa na ňu treba pozrieť aj z hľadiska vzťahov medzi deťmi a staršími rodičmi, najmä pokiaľ ide o zostavenie pracovného času a pomoci zo strany spoločenstva.

1.2.6 Takisto by sme mali uvažovať nad tým, ako by sa pracujúci vo vyššom veku a s lepším zdravotným stavom, ktoré sú väčšmi dynamické a nezávislé, mohli viac a dlhšie zapájať do hospodárskeho a sociálneho života. Cesta povedie najmä cez prispôbenie pracovných miest a intenzívnejšiu aktívnu účasť na živote mesta a vzťahoch medzi generáciami (napr. zapájaním starších osôb do života škôl, škôlok alebo jasí). Rodina nie sú len rodičia a deti, ale aj starí rodičia, ktorí často zohrávajú významnú úlohu pri pomoci a podpore (starostlivosť o deti, materiálna podpora atď.).

1.2.7 V rámci siedmeho rámcového programu Európskeho spoločenstva v oblasti výskumu, technického rozvoja a demonštračných činností (2007 – 2013) by bolo vhodné rozšíriť obsah socio-ekonomického výskumu, zvýšiť finančné prostriedky na vyhradené a posilniť tak výskum v oblasti demografie (²).

1.3 Informovanosť

1.3.1 Komisia by mala vytvoriť skutočný európsky register osvedčených opatrení v oblasti rodinnej politiky, zosúladienia rodiny a práce, politiky rovnosti medzi mužmi a ženami a osobitnej politiky na podporu matiek a otcov, ktorí sa plne venujú rodinným povinnostiam. Členskými štátmi by sa mali poskytnúť úspešné skúsenosti z celej Európy, aby mohli umožniť párom uskutočniť ich neuspokojenú túžbu po deťoch (priemerný počet detí na domácnosť je 1,5 hoci podľa najnovších štúdií je želanie mať oveľa viac detí).

1.4 Návrhy

1.4.1 Na to, aby sme dokázali značne oslabiť dopad demografických zmien, treba okamžite zaviesť rad koordinovaných opatrení sociálnej, hospodárskej, environmentálnej a rodinnej politiky ako aj politiky na podporu rovnosti pohlaví. To si vyžaduje zároveň nadhľad a čo najefektívnejšiu kombináciu jednotlivých politík. V tomto ohľade by mala Európska únia predstaviť viacročný akčný plán, v ktorom by navrhla opatrenia overené praxou v členských krajinách v oblasti politiky na podporu rodín a zladenie rodiny a práce.

(²) Pozri stanovisko EHSV z 15.9.2004 na tému „K 7. rámcovému programu pre výskum: potreba výskumu v rámci demografických zmien – kvalita života v starobe a potreba technológií“, spravodajkyňa: pani Heinisch (Ú. v. EÚ C 74, 23.3.2005, s. 44-54) http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sk/oj/2005/c_074/c_07420050323sk00440054.pdf.

1.4.2 Vzhľadom na to, že súčasné politiky v oblasti populácie by mali prinášať dlhodobý účinok, musí Európska únia neodkladne zdôrazniť naliehavosť situácie a čo najskôr navrhnuť členským štátom primerané činnosti v oblasti trvalo udržateľnej rodinnej politiky.

1.4.3 Ako porovnávací nástroj v oblasti rodinnej, hospodárskej a sociálnej politiky a politiky rovnosti medzi mužmi a ženami by sa mala použiť otvorená metóda koordinácie, ktorá by umožnila Únii zachovať to najlepšie z kultúrnej rôznorodosti jednotlivých členských štátov a z ich vnútroštátnych politík.

1.4.4 Európska rada, Európsky parlament a Komisia by mali pri rešpektovaní princípu subsidiarity vyzvať členské štáty k podpísaniu tzv. „Európskeho rodinného paktu“, ktorý by mohol obsahovať nasledujúce záväzky:

- potvrdenie vôle štátov zaviesť politiky zodpovedajúce očakávaniam obyvateľstva pokiaľ ide o počet detí, ktoré si želajú mať páry v Európskej únii; tieto politiky by mali vyústiť napríklad do priamych finančných dávok, daňových úprav a do ponúk verejných či súkromných zariadení (rôzne formy jasí, vrátane napr. podnikových alebo viacpodnikových jasí), celodenných škôl a príslušne financovaných služieb starostlivosti o deti. V tomto zmysle nie je dôležitá kvantita, ale kvalita zariadení.
- stanovenie prahu verejného financovania zameraného na rodiny a deti, t. j. investícií do budúcnosti, aby sa predišlo situácii, keď by boli mladšie generácie zaťažené kolektívnymi nákladmi spôsobenými rýchlym starnutím obyvateľstva, ktoré môžu starnúci voliči považovať za prioritné,
- záruka podporovania prostredia prospešného zároveň pre rodiny, matky otcov ako aj deti, ktorého cieľom bude zrealizovať túto už dávnejšiu myšlienku zosúladienia rodinného a pracovného života a zároveň aby sa dbalo na zabezpečenie skutočnej rovnosti medzi mužmi a ženami, pri skutočnom zohľadnení vývoja spôsobov života a druhov práce (neobvyklý pracovný čas, vzdialenosti, vysoké nájomné za ubytovanie v centrách miest, chýbajúca infraštruktúra pre malé deti, atď.),
- záväzok o trvalosti opatrení prijatých v prospech detí a rodín, keďže trvalosť tohto typu politiky je jedným z kľúčov jej úspechu. Takýto záväzok by sa mal odraziť v zachovaní výšky výdavkov určených pre mládež v budúcnosti v porovnaní s výdavkami na zdravotníctvo a dôchodky, ktorých zvýšenie sa zdá byť nevyhnutné vzhľadom na starnutie obyvateľstva. Je nanajvýš dôležité zabezpečiť rozvoj nových generácií v čo najlepších podmienkach. To znamená, že treba zachovať a zlepšiť zdravie a bezpečnosť detí, poskytnúť všetkým kvalitné vzdelanie a rodičom poskytnúť systémy pomoci a podpory, aby dokázali zabezpečiť svoje potreby a prekonávať problémy.

Osobitná pozornosť by sa mala venovať rodinám a deťom, ktoré žijú vo veľkej chudobe, potrebujú osobitnú podporu a pochádzajú z migračného prostredia. EHSV jednoducho musí konštatovať, že európska populácia starne a na zabezpečenie prežitia kontinentu je nevyhnutná obnova generácií, a preto pripomína, že masívne odstraňovanie nezamestnanosti, prístup k trvalému zamestnaniu vo veku 25 – 35 rokov a skutočné zabezpečenie profesionálnej kariéry vo všeobecnosti by mali umožniť financovanie aktívneho či neaktívneho dôchodku.

1.4.5 Človek nie je len produkujúca a konzumujúca bytosť. Je mu vlastný aj sociálny a citový rozmer, ktorý mu dodáva dôstojnosť. Každá skutočne humanistická politika musí tento neoddeliteľný rozmer ľudského života nielen brať do úvahy, ale ho aj zachovávať. Rodinné politiky plne prispievajú k rozvoju osobnosti a harmónii spoločnosti. Prijatím tzv. „Európskeho rodinného paktu“ by Európska únia preukázala, že je verná svojim záväzkom z Charty základných práv Únie.

2. Úvod

2.1 Po vydaní zelenej knihy „Ako čeliť demografickým zmenám, nová solidarita medzi generáciami⁽³⁾“ vydáva Komisia ďalšie oznámenie s názvom „Demografická budúcnosť Európy – pretvorme výzvu na príležitosť“, čo svedčí o význame, ktorý pripisuje tejto otázke, rozhodujúcej pre budúcnosť Európskej únie.

2.2 Treba priznať, že až do vzniku Zmluvy z Nice sa členské štáty k tejto otázke nevyjadrovali, hoci demografi sa už takmer dvadsať rokov usilujú upriamiť pozornosť politikov na črtajúcu sa tzv. „demografickú zimu“ a na problémy, ktoré prináša. Možno len ľutovať, že reakcia prišla až tak neskoro, hoci varovania sa ozývali často a opakovane a dnes stojíme pred skutočnou demografickou krízou.

2.3 Komisia preukázala chvályhodnú jasnosť a už takmer celé desaťročie neprestajne poukazuje na rozsah tohto javu, ktorý by mohol zmaríť všetky ciele Lisabonskej stratégie.

2.4 Bez prehnaného pesimizmu však treba povedať – hoci plodnosť nie je jedinou podmienkou dynamického rozvoja členských krajín a musí ju sprevádzať aj rozvoj zručností, vzdelávania a kreativity jednotlivých generácií, že stav populácie Európskej únie predstavuje dôležitý prvok jej budúceho hospodárskeho rozvoja a sociálnej rovnováhy.

2.5 Ak sa nevenuje dostatočná pozornosť kvalite práce a modernizácii pracovných postupov, môže nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily obmedzovať priestor na rast produktivity. V budúcnosti sa pracovné miesta a odborné znalosti, ktoré si vyžadujú, budú odlišovať od súčasných, pričom sa bude zdôrazňovať dôležitosť celoživotného vzdelávania. V Európskej únii je približne 17 miliónoch nezamestnaných, ku ktorým je treba pripočítať tých, ktorí museli prijať prácu na čiastočný úväzok z dôvodu nedostatku zamestnania na plný úväzok. Jedna z najväčších výziev Únie je umožniť týmto ľuďom nájsť stabilnú prácu, čo by v určitom zmysle umožnilo zredukovať negatívny dosah ubúdania aktívnej európskej populácie na hospodárstvo.

2.6 Zmeny v skladbe obyvateľstva prichádzajú po období, ktoré demografi nazývajú „demografický prechod“. Počas neho došlo k výraznému poklesu úmrtnosti, najmä úmrtnosti detí a matiek. Tento jav sprevádza pokles indexu pôrodnosti súvisiaci so znížením úmrtnosti, ako aj značné predĺženie strednej dĺžky života pri narodení.

2.7 Demografický prechod ako aj nárast strednej dĺžky života seniorov (v Európe bol zaznamenaný od sedemdesiatych rokov 20. storočia) predstavujú veľmi pozitívny pokrok. Je však dôležité, aby bolo zabezpečené obnovovanie generácií a nedošlo k trvalému narušeniu rovnováhy medzi počtom narodení a úmrtí. V Európe je situácia kritická, v mnohých členských štátoch totiž počet úmrtí presahuje počet narodení.

2.8 Dožívanie sa vysokého veku v čo najlepších podmienkach je cenný dar, o ktorý sa budeme aj naďalej usilovať. Tento vývoj spôsobí nárast nákladov na zdravotnícku starostlivosť, no zároveň si vyžiada aj vznik nových služieb a tovarov pre osoby vo vysokom veku. Uvedené takisto povedie k potrebe zvýšiť produktivitu aktívneho obyvateľstva a predĺžiť aktívny vek tzv. „seniorov“, ktorí sú niekedy vylučovaní z pracovného procesu proti svojej vôli.

2.9 V niektorých členských krajinách sa demografický deficit čiastočne vyrovnáva prisťahovalectvom, pričom však musí byť sprevádzaný integračnými programami pre migrantov (výučba jazykov, odborné vzdelávanie...) (4). V každom prípade to nemôže byť jediným riešením problému v skladbe obyvateľstva, pretože tu nejde len o objem pracovnej sily potrebnej v Európe, ale aj o ľudský a spoločenský problém. Okrem toho nemôžeme oberať rozvíjajúce sa krajiny o ich ľudský potenciál a občanov s najlepším vzdelaním a kvalifikáciou. Európska únia teda musí sama nájsť prostriedky na vyriešenie demografických problémov, pred ktorými sa ocitla.

(3) Pozri stanovisko EHSV z 13.9.2006 na tému „Imigrácia a integrácia: spolupráca medzi regionálnymi a miestnymi orgánmi a organizáciami občianskej spoločnosti“, spravodajkyňa: pani PÁRIZA CASTAÑOS, (Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2005).

(3) KOM(2005) 94 v konečnom znení.

3. Oznámenie Komisie z októbra 2006

3.1 Komisia hneď od začiatku upriamuje pozornosť na aspekt, ktorý sa v tejto problematike príliš často opomína, a síce že starnutie obyvateľstva, ktoré demografi nazývajú „starnutím zhora“, je pozitívny jav, keďže je znakom predlžovania veku seniorov, čo predstavuje významný pokrok na lekárskom, sociálnom aj hospodárskom poli.

3.2 K predlžovaniu veku dochádza v čase, keď sa v Európe zaznamenáva silný pokles počtu pôrodov. S tým súvisia štyri hlavné charakteristiky demografickej situácie v Európe:

- predlžovanie strednej dĺžky života,
- nízky priemerný počet detí na jednu ženu (priemer v EÚ s 27 členskými štátmi je 1,5),
- pokles počtu pôrodov v posledných desaťročiach,
- silný prílev migrantov.

3.3 Z toho vyplýva, že počet obyvateľov Európskej únie by mohol mierne klesnúť, no predovšetkým sa výrazne zvýši vek obyvateľstva, keď generácie pochádzajúce z povojnovej demografickej obnovy dosiahnu vek seniorov.

3.4 Predpoklady Komisie siahajú po rok 2050 a sú založené iba na štatistických odhadoch. Komisia je presvedčená, že tieto predpoklady by sa mali použiť ako nástroj na zlepšenie informovanosti a na podporu diskusie.

3.5 Podľa odhadov Komisie by v roku 2050 mohli v Európskej únii pripadnúť na každú osobu staršiu ako 65 rokov dve osoby v aktívnom veku, pričom dnes je tento pomer štyri osoby v aktívnom veku na jednu osobu staršiu ako 65 rokov.

3.6 Na základe svojich odhadov Komisia konštatuje, že starnutie obyvateľstva by mohlo mať výrazný dopad na pracovný trh, produktivitu a hospodársky rast, ako aj na systémy sociálneho zabezpečenia a verejné financie.

3.7 Miera zamestnanosti žien a pracovníkov vo veku 55 až 64 rokov by najprv mohla narastať (až do roku 2017), išlo by však len o dočasný vývoj, a následne bude dopad demografických zmien na hospodársky rast plne citelný.

3.8 Napríklad priemerná ročná miera rastu HDP Európskej únie by sa mohla mechanicky následkom starnutia obyvateľstva znížiť a klesnúť z 2,4 % zaznamenaných v období 2004 – 2010 na iba 1,2 % v období 2030 – 2050, čo by znamenalo koniec ambícií a cieľov Lisabonskej stratégie.

3.9 Zároveň, ak sa nepodniknú žiadne kroky na zmenu situácie, by mohlo starnutie obyvateľstva viesť k veľkému nárastu

verejných výdavkov (dôchodky, zdravotnícke a iné služby pre starých ľudí), čím by sa prehĺbili rozpočtové deficity a viedlo by to k neúnosnému špirálovitému narastaniu verejného dlhu.

3.10 Komisia sa zameriava na to, ako by mohla Európska únia podporiť členské štáty v dlhodobej stratégii na vyriešenie uvedených problémov, ktorej teoretická aj praktická implementácia závisí najmä od ich politickej vôle a schopností.

3.11 Navrhuje teda určité smery uvažovania a činnosti, ktoré sú však dosť nejasné či všeobecné, keďže právomoci v tejto oblasti prislúchajú členským štátom či dokonca miestnym samosprávam.

3.12 Sformulované návrhy sa týkajú rodinnej politiky a sú zamerané na podporu obnovy populácie, najmä zlepšením opatrení na zosúladienie práce, súkromia a rodiny (rozvoj systémov opatery detí a rodičovských dovolení, pružnejšia organizácia práce, usporiadanie výročného demografického fóra).

3.13 Takisto sa odporúčajú opatrenia na zvýšenie miery zamestnanosti pracovníkov nad 55 rokov a produktivity v Európe, ako aj ustanovenia vedúce k zlepšeniu organizácie legálneho prístahovalectva a integrácii legálnych migrantov.

3.14 Komisia napokon plánuje rozvoj dostatočnej a rozmanitej škály finančných nástrojov na zachovanie dôchodkových systémov, k čomu patrí aj kumulácia úspor a súkromného kapitálu, aby sa osoby mohli samostatnejšie rozhodnúť o úrovni príjmov, ktoré chcú mať k dispozícii na dôchodku. To predpokladá účinné a transparentné fungovanie finančných trhov a vysokú kvalitu dohľadu predovšetkým penzijných fondov.

3.15 Starnutie populácie v Európe vyvolá zmenu mentality aj systémov sociálneho zabezpečenia a rodinnej politiky, keďže je potrebné skutočne premeniť zložitú výzvu na príležitosť.

3.16 Keďže Európska únia nemá v danej oblasti vlastné právomoci, Komisia môže stanoviť iba všeobecné zásady. V praxi si je navyše ťažko možné predstaviť, ako by Únia mohla mať v tejto oblasti operatívne právomoci, keďže riešenia sa líšia v závislosti od konkrétnej situácie v každom štáte a od zvykov a spoločenských a kultúrnych tradícií každého národa. Okrem toho je možné niektoré opatrenia (napríklad rozvoj systémov opatery detí) zrealizovať len čo najbližšie k rodinám, teda na miestnej úrovni. Napriek tomu možno povedať, že celá Európa by sa mala zmobilizovať a hľadať riešenie čoraz naliehavejších demografických otázok.

3.17 Nemecké predsedníctvo, ktoré prejavilo záujem o oznámenie Komisie, vyjadrilo želanie prehĺbiť aspekt rodinnej politiky a požiadalo Európsky hospodársky a sociálny výbor, aby sa zamyslel, ako by trvalo udržateľná rodinná politika mohla prispieť k hospodárskemu a sociálnemu rozvoju Európy.

4. Rodina – ľudská skutočnosť, ktorá sa prispôbila hospodárskemu a sociálnemu vývoju

4.1 Počas dvoch storočí nastali v Európe rozsiahle politické, hospodárske a sociálne zmeny, ktoré sa dotkli aj rodiny, spôsobu života a systému hodnôt, ktoré. Priemyselná revolúcia a urbanizácia spôsobili zmeny v rodinnom prostredí. Rozšírená rodina sa zúžila a vyvinuli sa nové formy rodinného života, zmenili sa vzťahy medzi generáciami, mentalita prešla vývojom, hospodárska solidarita sa takisto zmenila či oslabilala a zároveň sa následkom narastajúcej hospodárskej nezávislosti zvýšila životná úroveň rodín vďaka dvom príjmom.

4.2 Zmeny zasiahli aj spôsoby rodinného života, ktoré sú čoraz rôznorodejšie. Manželstvo sa uzatvára menej často a neskôr. Zvýšil sa počet detí narodených mimo manželstva, ako aj počet adopcií, najmä detí mimoeurópskeho pôvodu. Vrástol počet rozvodov a nových rodín s deťmi z predchádzajúceho manželstva. Zvyšuje sa počet izolovaných rodičov, predovšetkým žien, pričom takéto rodiny s jedným rodičom sa často musia vyrovnávať s ťažkými materiálnymi podmienkami. Situácia rodín, v ktorých sú vychovávané postihnuté deti, vznikajú osobitné problémy, ktorých riešenie si vyžaduje osobitnú pozornosť verejných orgánov. Vznikli nové rodinné siete zamerané na vzájomnú výpomoc založenú na solidarite a priateľských putách (napr. rodinné jasle). Klesol priemerný počet osôb žijúcich v jednej domácnosti a čoraz viac osôb alebo párov žije samých a bez detí. Stále naliehavejšie bude vyvstávať otázka starších párov, ich úlohy v spoločnosti a podpory, ktorú budú potrebovať. Pristáhovalstvo prinieslo do Európy nové rodinné kultúry, ktoré zvyšujú komplexnosť rodinných situácií.

4.3 Pre rodinu v prevažne vidieckej spoločnosti bola charakteristická trojitá, t. j. afektívna, ekonomická a geografická jednota. Hospodárska činnosť prebiehala v praxi najčastejšie na tom istom mieste, kde rodina bývala, a síce na farme, v dielni alebo v obchode. S nástupom industrializácie a urbanizácie sa táto trojitá jednota začala vytrácať alebo úplne vymizla. Vo väčšine prípadov sa rodinný život odohráva na mieste odlišnom od miesta práce, jednotliví členovia rodiny nepracujú v tom istom zariadení ani v rovnakom sektore. Rodičia sa doma zdržiavajú menej, starí rodičia a iní príbuzní žijú často ďaleko a solidarita v rámci rodiny nie je až taká systematická. Niektoré deti sú preto čoraz častejšie odkázané samé na seba, no väčšina z nich zároveň ostáva v rodine dlhšie než pred tým, najmä preto, že študujú dlhšie a majú ťažkosti pri vstupe do aktívneho života. V niektorých členských štátoch nie je zriedkavosťou vidieť mladých dospelých, tridsiatnikov, ktorí stále bývajú

u rodičov a sú od nich finančne závislí. Takisto si treba všimnúť, že zdravotná starostlivosť, sociálne služby a vzdelanie dnes slúžia väčšiemu počtu detí než v minulosti.

4.4 Hoci túžba po citových putách stále zostáva tak ako v minulosti základom rodiny, keďže ide o univerzálnu ľudskú potrebu, je očividné, že hospodárska a zemepisná jednota je skôr výnimkou (poľnohospodárske usadlosti, tradičné obchody, ľudové remeslá...) než pravidlom.

4.5 Život je v súčasnosti zložitejší a nepochybne individualistickejší. Hodnoty konkurencie medzi jednotlivcami sa stali veľmi dôležitým cieľom, ktorého význam však často prevažuje nad hodnotami solidarity.

4.6 Napriek hospodárskym zmenám, urbanizácii a vyzdvihovaniu jednotlivca nad spoločnosť rodina sa prispôbila tomuto vývoju a prežila, hoci v oslabenej forme. Zodpovedá prirodzenej a základnej ľudskej túžbe, hľadaniu náklonnosti, lásky, pomoci a spolupatričnosti. O pretrvávajúci tohto cieľa svedčia aj prieskumy medzi obyvateľstvom, najmä mladými.

4.7 Avšak jasne tu vyplýva, že jedným z hlavných poslání je umožniť a zladit' pracovný, osobný a rodinný život, rovnako pre ženy ako pre mužov a vyriešiť narastajúce požiadavky na rodičovskú zodpovednosť.

4.8 Z dôvodu hospodárskeho a sociálneho vývoja európskych spoločností vyvstávajú mnohé kľúčové otázky v oblasti rodinnej politiky: opatera detí a ich výchova a vzdelávanie; pomoc rodičom vo vyššom či dokonca vysokom veku, ktorí sú odkázaní na druhých; pružná organizácia práce; rodičovské dovolenky a dovolenky na ošetrovanie člena rodiny; podpora rodičov, ktorí prerušili svoju kariéru kvôli vzdelávaniu detí, pri návrate do zamestnania; podpora alebo pomoc pri výchove a vzdelávaní detí, ktoré sú budúcnosťou spoločnosti; boj proti chudobe a nezamestnanosti; podpora rodín trpiacich chorobami, alkoholizmom či inými škodlivými závislosťami (drogy, fajčenie atď.), boj proti domácemu násiliu, podpora rodín, ktorých členovia trpia postihnutím.

4.9 Bolo by vhodné navrhnuť konkrétne a účinné opatrenia, aby sa nevytvárali príliš veľké tlaky na mladých vo veku, keď si môžu založiť rodinu. Žiadať od žien, aby na svet privádzali deti a zároveň si budovali kariéru a zapájali sa väčšmi do práce si vyžaduje ponúknuť im potrebnú pomoc na lepšie zladenie materského a rodinného života s prácou. Takisto treba rozvíjať silné a účinné opatrenia na podporu zapojenia rodičov do rodinného života, posilnenie zmyslu pre rodičovské povinnosti, zrovnoprávnenie povinností spojených so starostlivosťou o deti v rámci rodiny. S tým súvisí aj rozvoj ustanovení pracovného práva umožňujúcich, aby rodičia malých detí, vrátane otcov, mohli odísť na rodičovskú dovolenku a využiť pružnejší pracovný čas, aby sa mohli starať o svoje malé deti v tých členských krajinách, ktoré doteraz také predpisy nemajú.

5. Rodina – skutočnosť, ktorej ľudský, hospodársky a sociálny aspekt už uznáva a podporuje aj Európska únia

5.1 Európska únia sa už pokúsila prejavíť svoj záujem o rodinu aj oficiálne. V článku 33 ods. 1 Charty základných práv Únie sa hovorí: „Rodina má zabezpečenú právnu, ekonomickú a sociálnu ochranu“. Z tejto formulácie vyplýva, že rodina, hospodárstvo a organizácia spoločnosti nie sú skutočnosťami, ktoré by sa ignorovali alebo by boli navzájom úplne nezávislé. Práve naopak, navzájom sa ovplyvňujú a úlohou členských krajín je zabezpečiť právnu, hospodársku a sociálnu ochranu rodiny.

5.2 Charta základných práv tu vychádza zo skoršieho textu, ktorý podpísali všetky členské štáty, a síce z Univerzálnej deklarácie ľudských práv vyhlásenej v roku 1948 Organizáciou spojených národov, ktorej článok 16 odsek 3 hovorí, že „rodina je prirodzeným a základným prvkom spoločnosti a prislúcha jej právo na ochranu zo strany spoločnosti a štátu.“

5.3 Európska charta sa ešte jasnejšie vyjadruje k putám medzi rodinou a hospodárstvom, nakoľko vo odseku 2 článku 33 stanovuje za cieľ Únie „zosúladienie rodinného a pracovného života“.

5.4 Preto Európska únia v texte, ktorý definuje jej základné hodnoty, podčiarkuje už nie len to, že považuje rodinný a pracovný život za mimoriadne dôležité, ale zároveň, že by medzi nimi nemal existovať protiklad.

5.5 Treba ďalej pripomenúť, že Charta základných práv v článku 33 odôvodňuje úlohu Európskej únie v oblasti rodinnej politiky v tom smere, že Únia má pri dodržaní princípu subsidiarity prinajmenšom stimulovať, upozorňovať či dokonca nabádať členské štáty ku koordinácii.

6. Rodina – zdroj hospodárskej prosperity, sociálnej solidarity a citovej rovnováhy

6.1 Ako vieme, v období veľkého hospodárskeho rozmachu tridsiatych rokov 20. storočia prebehol zároveň silný demografický rozvoj, čo nie je náhoda. Hoci je dynamická demografia nevyhnutnou podmienkou na ukončenie tzv. „demografickej zimy“ v Európe, okrem nej musia existovať aj možnosti, aby všetky generácie mohli rozvíjať svoje schopnosti, kreativitu a osobne sa realizovať s ohľadom na životné prostredie a dobrý ekologický stav našej planéty.

6.2 Rodina je základným hospodárskym spoločenstvom a spojenie medzi rodinou a hospodárstvom je prirodzené. Rodina ako spoločenstvo má svoje potreby, ktoré z viacerých hľadísk naberajú hospodárske aspekty: výživa, bývanie, vybavenie, prístup ku kultúre, trávenie voľného času, kvalita

ovzdušia, vody, atď. Rodina je zároveň v mnohých štátoch predmetom transferov príjmov a sociálnych služieb. Je nepochybne jednou z hnacích síl hospodárstva, keď jej členovia majú dostatočnú a stálu kúpnu silu.

6.3 Uznanie rodiny ako hospodárskeho spoločenstva neznamená, že ju obmedzujeme len na jej hospodársku funkciu, ani že na ňu nazeráme len z kvantitatívneho hľadiska. V konečnom dôsledku rodina a hospodárstvo spoločne vedú k spoločnému blahu, ľudskému blahu a citovej rovnováhe (5).

6.4 Rodina okrem toho obsahuje jeden z prvkov, ktoré priaznivo ovplyvňujú hospodársky rozvoj a sociálnu rovnováhu najmenej zo štyroch špecifických hľadísk:

— Rodina je miestom, kde prevláda citová, hospodárska a sociálna solidarita, ktorá pomáha ľuďom o mnoho lepšie sa vyrovnáť s nepredvídanými situáciami, ktoré prináša ekonomický život. Keď sa osoby, na ktoré doľahla nezamestnanosť, môžu spoľahnúť na psychologickú a prípadne aj finančnú podporu rodiny ľahšie si hľadajú prácu, rekvifikujú sa alebo začnú podnikáť, hoci nezamestnanosť je vždy ťažkou skúškou pre celú rodinu.

— Rodina je miestom, kde sa priamo vytvárajú ekonomické hodnoty, keďže je pôvodcom toho, čo ekonómia nazývajú „ľudský kapitál“. Preto treba rodičov všetkými spôsobmi podporiť pri ich výchovnom poslaní. Cenu „demografickej zimy“, ktorou prechádza Európa, veľmi dobre pocítíme, keď sa pozrieme na nadchádzajúce problémy týkajúce sa financovania dôchodkov a vyludňovania vidieckych oblastí, ktoré majú za následok vytrácanie niektorých hospodárskych činností, spôsobujú problémy pri zabezpečovaní verejných služieb a vedú k zníženiu počtu študentov v niektorých odboroch budúcnosti. Investície do ľudského kapitálu oživia produktivitu a hospodársky rast a trvalo zabránia vyššie uvedenému vývoju.

— Takisto treba zdôrazniť úlohu rodiny pri vytváraní „ľudského kapitálu“ vďaka výchove, odovzdaným hodnotám, podpore a povzbudeniu zo strany rodičov voči svojim deťom. Niektoré hodnoty nevyhnutné v pracovnom ako aj v sociálnom živote sa získavajú od útleho veku v rodine: úcta k ostatným, zmysel pre úsilie, tímový duch, tolerancia, zmysel pre život v spoločnosti, zodpovedná nezávislosť.

— Napokon možno povedať, že rodina je dlhodobou stimulujúcim prvkom hospodárstva a využitia hospodárskych schopností rodičov na zabezpečenie potrieb rodiny. Rodičovská zodpovednosť za výchovu detí a ich prípravu na budúcnosť podporuje sporenie a investície do budúcnosti, a to v oblasti financií, nehnuteľností, vzdelávania a poznatkov. Väčšina detí v súčasnosti dostáva od svojich rodičov a od spoločnosti výrazne väčší kapitál vo forme

(5) Pozri prieskumné stanovisko EHSV na tému „Vplyv starnutia obyvateľstva na ekonomiku a rozpočet“, spravodajkyňa pani FLORIO.

starostlivosti, vzdelávania, zdravotníckych a sociálnych služieb a investícií do majetku (mnohé taktiež vo forme dedičstva), než dostávali ich rodičia alebo starí rodičia voľakedy. V tomto zmysle ekonóm a demograf Alfred Sauvy vyhlásil, že „dieťa je aktívnym prvkom spoločnosti“. V tejto súvislosti možno povedať, že do života ľudí vnáša historický rozmer v hospodárskej aj sociálnej oblasti.

6.5 Už v období renesancie Jean Bodin napísal, že bohatstvo je vždy len v ľuďoch. Všetky členské štáty Európskej únie uznávajú prínos rodiny v ľudskej, hospodárskej aj sociálnej oblasti ako aj v oblasti citovej rovnováhy, a preto všetky majú vlastné (hoci rozličné) opatrenia na podporu rodiny. Vedia totiž, že budúcnosť národov tvoria ich deti.

7. Rodinná politika existuje v každom členskom štáte Európskej únie, avšak všade v inej podobe

7.1 V celej Európskej únii sa rozvíjajú rodinné politiky a politiky zamerané na dosiahnutie rovnosti medzi mužmi a ženami a na zosúladienie rodinného, sociálneho a pracovného života. Tieto tri aspekty sú navzájom prepojené a tvoria súvislý celok, hoci konkrétne krajiny môžu klásť dôraz na odlišné prvky. Napriek tomu možno povedať, že takéto politiky existujú vo všetkých členských štátoch, či už sú implicitné alebo explicitné, silné alebo slabé.

7.2 Dôvody sú rôzne: niekedy sa väčšmi dotýkajú morálneho a občianskeho zázemia, niekedy sú motivované skôr ekonomicky či politicky. Avšak morálne, zdravotné a výchovné blaho detí ako aj snaha umožniť rodičom osobný rozvoj a viesť zároveň rodinný, profesionálny a spoločenský život je vždy základným prvkom rodinných politík.

7.3 Dožadovanie sa rovnosti medzi mužmi a ženami na profesionálnom poli, ale aj čo sa týka rodinných povinností, takisto ovplyvnilo niektoré rodinné politiky, hlavne v škandinávskych krajinách. Opatrenia na skĺbenie práce a rodiny v prípadoch, keď rodičia pracujú ďalej od domova a keď prerušia pracovnú kariéru kvôli narodeniu alebo výchove detí, v skutočnosti podniky nie vždy akceptujú, hoci sú jedným z kľúčových bodov rodinnej politiky zameranej na začlenenie detí do spoločnosti.

7.4 Niektoré rodinné politiky sa takisto usilujú zabezpečiť rovnosť príležitostí pre deti v spoločnosti. Často sa usilujú aj o kompenzáciu finančných nákladov vyplývajúcich z rodinných povinností. Sem patria rôzne opatrenia na boj s problémami, s ktorými sa stretávajú otcovia a predovšetkým matky na trhu práce, pretože sa spravidla starajú o výchovu, predovšetkým pokiaľ sú deti ešte malé.

7.5 V iných prípadoch sa na túto otázku nahliada viac zo sociálneho pohľadu ako rodinného. V takom prípade ide o prerozdelenie príjmov s cieľom bojovať proti chudobe bez toho, aby sa však tento boj spájal s kompenzáciou špeciálnych rodinných nákladov.

7.6 Vyskytli sa aj politiky jednoznačne zamerané na zvýšenie pôrodnosti v Európe, keďže na tomto kontinente sa rodí príliš málo detí.

7.7 Všetky štúdie, ktoré skúmali vzťah medzi plodnosťou a vysokou zamestnanosťou žien v Európe dokazujú, že priaznivejší celkový ukazovateľ plodnosti jasne súvisí s možnosťami zladenia rodinných povinností a pracovného života. Lepšie výsledky pri zvyšovaní plodnosti by bolo možné dosiahnuť prostredníctvom opatrení, ktoré by podporovali otcov malých detí a pomáhali im lepšie sa podeliť o rodinné povinnosti s matkami. Tento dôležitý prvok je potrebné zdôrazniť medzi mladou generáciou.

7.8 Organizácia pracovného a rodinného života sa zmenila a bude sa aj naďalej meniť v dôsledku predlžovania dĺžky života, predlžovania času, ktorí mladí ľudia trávajú vzdelávaním, ako aj v dôsledku rôznych fáz celoživotného vzdelávania. Bolo by vhodné uvažovať o tom, ako zaviesť do vzdelávania a do profesionálnej kariéry väčšiu pružnosť, aby si ľudia, ktorí si to želajú, mohli založiť rodinu bez toho, aby sa museli vzdať osobného rozvoja v zamestnaní.

8. Existujúce opatrenia na podporu rodiny a rovnakých príležitostí pre ženy a mužov v zamestnaní

8.1 Ako hlavné politické opatrenia na podporu rodiny sa v praxi zavádzajú priama finančná pomoc a služby opatery detí (jasle, materské školy, rozvoj sietí materských asistentiek), ktoré sú dotované alebo bezplatné. Treba dozrieť na to, aby tieto opatrenia podporovali zosúladienie práce a rodiny. Takisto je dôležité, aby boli zariadenia starostlivosti o deti otvorené a dostupné pre všetkých.

8.2 Niektoré opatrenia sú úzko zamerané na zariadenia starostlivosti o deti, na atraktívne rodičovské dovolenky, na zosúladienie platenej práce a výchovy detí a na politiku opätovného začlenenia rodičov do pracovného života po vypršaní rodičovskej dovolenky.

8.3 Iné opatrenia sú zamerané na vytvorenie daňového systému, ktorý je výhodný pre rodiny s jedným príjmom a na systémy dávok pre rodičov, ktorí strávia prvé roky života dieťaťa v domácnosti.

8.4 Niektoré krajiny dopĺňajú finančnú pomoc spojenú s výchovou detí aj opatreniami na zosúladienie pracovného života a rodičovských povinností hlavne rodičovskými dovolenkami, službami starostlivosti o dieťa a bezplatnými materskými školami. Táto kombinácia finančnej pomoci a služieb pre rodinu sa javí ako účinná.

8.5 Otázka rovnosti mužov a žien v súvislosti s rodinnými povinnosťami a zosúladiením rodinného a pracovného života nepochybne zaujíma pri zvyšovaní dynamiky európskych rodín významné miesto. Ide ruka v ruke s potrebou odstrániť štruktúrne príčiny rozdielov v príjmoch medzi mužmi a ženami, následkom ktorých často ostáva starostlivosť o deti a ich výchova len na ženách.

8.6 Dosiahnutie rovnosti a rovnováhy medzi mužmi a ženami, v závislosti od ambícií, záujmov a schopností každého, v rámci finančnej nezávislosti, spoločnej zodpovednosti za deti, rodinu a domácnosť, ako aj účasti na politickej a inej verejnoprospešnej práci, má rozhodujúci význam pre vývoj obyvateľstva a indexu pôrodnosti. Väčšina žien si takisto ako muži oprávnené želá, aby mohli zosúladiť zamestnanie, deti a účasť na spoločenskom živote.

8.7 V celej Európe sa ľudia rozhodujú pre materstvo a otcovstvo neskôr, čo prináša aj dôsledky pre plodnosť, hoci moderná lekárska veda a výskumy v oblasti verejného zdravia umožňujú bojovať proti rizikám neplodnosti vo vyššom veku. Dôvodmi neskoršieho materstva je najmä dlhšie štúdium, ale aj snaha párov, aby ich obidvaja členovia získali dostatočne stabilnú a dobre ohodnotenú prácu a mohli vychovávať deti. V tejto súvislosti má nezamestnanosť mladých a nestabilita niektorých zamestnaní, najmä takých, kde pracujú najmä ženy, negatívny vplyv na pôrodnosť a rodinný život. Vo všeobecnosti možno povedať, že európske usporiadanie hospodárskeho a sociálneho života, pri ktorom mladí získavajú stabilné zamestnanie čoraz neskôr a aktívni ľudia musia pracovný proces opustiť čoraz skôr, ako aj nový spôsob života mladých ľudí, nepodporujú snahu zhostiť sa rodinných povinností a priviesť na svet deti.

8.8 Na zlepšenie tejto situácie a dosiahnutie rovnosti mužov a žien sú potrebné opatrenia z oblasti rodinnej politiky, ako aj opatrenia na dosiahnutie rovnosti pohlaví. Sem patria kvalitné zariadenia pre deti (vrátane podnikových jasli) ako aj právne, daňové a sociálne opatrenia, umožňujúce ženám aj mužom zosúladiť výchovu detí, zamestnanie a spoločenský život. Takisto treba umožniť starým rodičom, ktorí sú ešte aktívni a želajú si naďalej pracovať, aby mohli využívať pružný pracovný čas a zapojiť sa do starostlivosti o svoje vnúčatá. Ak sa nám to nepodarí, vyvstáva tu riziko, že sa ženy aj naďalej budú vzdávať detí a rodinného života a zamerajú sa výhradne na budovanie kariéry.

8.9 Takisto treba dbať na to, aby zavádzané politické opatrenia uľahčovali voľbu medzi návratom do plateného

zamestnania po odchode kvôli narodeniu dieťaťa alebo výchovou detí v ranom veku. V tomto smere treba rozvíjať školenia a stáže, ktoré by rodičia mohli navštevovať počas rodičovskej dovolenky, ako aj pracovný čas prispôbený výchove malých detí. Treba posilniť aj dobrovoľne si zvolenú prácu na čiastočný úväzok, avšak bez toho, aby bránila návratu do zamestnania na plný úväzok v čase, keď už nie je kratší pracovný čas potrebný. A napokon, keď sa rodičia vrátia do zamestnania po rodičovskej dovolenke, treba dbať na to, aby nešlo o prácu, ktorá si vyžaduje nižšiu kvalifikáciu než sú schopnosti matky alebo otca, ktorí prerušili svoju kariéru kvôli výchove detí. Fakt, že niekto využil pred nedávnom rodičovskú dovolenku, nesmie byť považovaný za znevýhodňujúcu situáciu pri znižovaní stavu zamestnancov v dôsledku hospodárskych ťažkostí.

8.10 Je dôležité, aby verejné služby ako podniky, ktoré sa vyhlasujú za „občianske“, uplatňovali alebo podporovali sociálne politiky, postupy a inovácie uľahčujúce profesionálny život párov, ktoré čakajú alebo vychovávajú deti. Okrem prejavov a legislatívnych ustanovení ide tiež o otázku kolektívneho a psychologického postoja, aby sa dieťa nepovažovalo za príťaž, a teda aj matka alebo otec rodiny za menej produktívny alebo menej „konkurencieschopný“ prvok spoločnosti. Mali by sa podporovať postupne sa rozvíjajúce iniciatívy ako podnikové jasle alebo kolektívne podnikové jasle pre určitú oblasť. Poskytujú totiž veľmi užitočné služby párom, ktoré sú pracovne činné, keďže im šetria presuny a čas.

8.11 Je takisto dôležité, aby verejné služby a podniky neznávali problémy, s ktorými sa môžu stretávať otcovia detí v ranom veku v profesionálnom živote a aby im umožnili čerpať rodičovskú dovolenku alebo pracovať na kratší pracovný čas z rodinných dôvodov. Verejné služby a podniky by mali vytvoriť podmienky na to, aby sa aj otcovia mohli starať o svoje deti. V tejto súvislosti by mali sociálni partneri zohrať významnú úlohu.

8.12 Vo všeobecnosti by bolo potrebné nabádať otcov, aby sa skutočne podieľali na rodinných povinnostiach vo všetkých oblastiach a najmä v oblasti výchovy. Mnoho sociologických štúdií poukazuje na to, že „absencia“ otca vedie k väčším problémom pri výchove mládeže.

8.13 Z uvedeného vyplýva, že existujúce alebo navrhované politiky sú rôzne a líšia sa aj ťažkosťami, ktoré treba prekonávať, no ciele sa zhodujú v tom, že treba umožniť mužom a ženám, ktorí si to želajú, založiť si rodinu a mať deti. Všetky prieskumy verejnej mienky však dokazujú, že túžba Európanov mať deti nie je uspokojená a že ich často uvádzané želanie mať tretie dieťa sa nespĺňa, väčšinou z finančných alebo materiálnych dôvodov a v dôsledku problémov so zladovaním pracovného a rodinného života, najmä v prípade matiek.

8.14 Existujú tu aj vplyvy menej materiálnej povahy. Európska únia je síce jednou z najviac rozvinutých a najbohatších oblastí sveta, no momentálne prechádza určitým „hluchým“ a neistým obdobím. Po rozmachu tridsiatych rokov 20. storočia zavládol v Európe neurčitý pesimizmus, ktorý nepraje privádzaniu detí na svet a súvisí s hospodárskou neistotou, obavami spojenými so zhoršovaním životného prostredia a klimatickými zmenami, niektorými negatívnymi dôsledkami globalizácie, zložitou moderných spoločností a stratou dôvery ľudí v schopnosti vlád ovplyvniť udalosti. Prvý raz po dlhom čase a v mnohých európskych krajinách majú rodičia pocit, že v skutočnosti nemôžu svojim deťom sľúbiť lepšiu budúcnosť.

8.15 Mohli by sme sa takisto zamyslieť nad otázkou, či prevládajúca kultúra vytvára priaznivé prostredie pre zakladanie rodín a privádzanie detí na svet. Otázne je tiež, či sa dostatočne zhodnocuje predstava úspechu v rodinnej sfére. Nie je náhodou individualizmus a konzumný materializmus príčinou toho, že

zabúdame, že človek je síce samostatná osobnosť, avšak stvorená pre život v spoločnosti? Zároveň sa starosti, ktoré Európanov trápia najviac a s najväčšou naliehavosťou, väčšinou týkajú rodinného života: výchova, bývanie, pracovné uplatnenie, citová stabilita a osobný rozvoj. Možno by malo byť prioritou prijať optimistickjšiu a štedrejšiu víziu rodinného života, keďže otázka rodiny a pôrodnosti sa dotýka najintímnejšej oblasti človeka. Verejné orgány, ktorých poslaním je usilovať sa dosiahnuť spoločné blaho, by mali hľadať možnosti ako zabezpečiť pre dnešné ženy aj mužov skutočnú slobodu založiť si rodinu a mať toľko detí, koľko si želajú bez toho, aby ovplyvňovali ich osobné voľby, pokiaľ ide o osobnú realizáciu.

8.16 Ako sme videli, rodiny sú teda zdrojom hospodárskej prosperity (najmä pokiaľ môžu byť obaja rodičia zárobkovo činní) a sociálnej solidarity. Európska únia by mala preto podporiť členské štáty, aby zohľadnili rodinný rozmer v ich hospodárskej a sociálnej politike a použili na podporu trvalo udržateľnej rodinnej politiky osvedčené postupy.

V Bruseli 14. marca 2007

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Dimitris DIMITRIADIS
